

ЕКОНОМІЧНИЙ РИЗИК ТА ЙОГО ОЦІНКА

Викладач: доктор економічних наук, професор Глушчевський В`ячеслав Валентинович

Кафедра: інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 11 корпус ЗНУ, ауд. Л318

E-mail: glushevsky@ukr.net

Телефон: (+38) 067 – 921 – 30 – 70

Інші засоби зв'язку: Moodle (форум курсу, приватні повідомлення), а також Viber, Skype, Facebook, Messenger, Telegram – за вибором викладача

Освітня програма, рівень вищої освіти:	Інформаційна економіка Бакалавр						
Статус дисципліни:	Нормативна						
Кредити ECTS:	4	Навч. рік:	*2023-2024, 8 семестр	Рік навчання:	4	Тижні:	14
Кількість годин:	120	Кількість змістових модулів:	3	Лекційні заняття – 32 Лабораторні заняття – 16 Самостійна робота – 72			
Вид контролю:	Залік						
Посилання на курс в Moodle:	https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=10830						
Консультації:	Особисті – вівторок, четвер, з 13:10 до 15:00, XI корпус ЗНУ, ауд. Л318, Л515 (комп. клас); індивідуальні – за домовленістю, або електронною поштою (у випадку вимушеної дистанційної форми спілкування)						

* Силабус у цій редакції вперше набуває чинності з 2023/2024 н.р. (для набору здобувачів на освітньо-професійну програму «Інформаційна економіка» у 2020 році)

ОПИС КУРСУ

Ключовою компетентністю сучасного підприємця, економіста-аналітика, фінансового менеджера, керівника середньої та вищою управлінської ланки є здатність приймати ефективні управлінські рішення щодо перспективного планування діяльності економічних агентів (індивідуумів, організацій, установ, фірм, чи взаємодіючих між собою їх підрозділів) за умов наявності обмежень техніко-економічного або будь-якого іншого характеру та/або вирішення різних економічних проблемних ситуацій, які періодично виникають під час їхньої діяльності, в умовах невизначеності, конфліктності та зумовленого цим ризику. Управлінське рішення є багатограним, не завжди очевидним компромісом між деякими прийнятними варіантами та, як наслідок, - це виважена дія, що має ґрунтуватися на попередній кількісній оцінці та результатах економічного аналізу можливих наслідків цієї дії та оцінюванні ступеня пов'язаного з цим рішенням ризику. Для вирішення цих завдань вже розроблено та ефективно застосовується економіко-математичний інструментарій (методи, моделі, алгоритми, логічні схеми тощо) та відповідні інформаційно-обчислювальні ресурси (прикладні програми, стандартний функціонал Excel, власно розроблені програмні модулі тощо), які є потужною «аналітичною зброєю» в руках економіста-професіонала.

Цей курс є базовим для студентів, які навчаються за спеціальністю 051 Економіка освітньо-професійної програми «Інформаційна економіка», а **метою курсу** є надання студентам ґрунтовних теоретичних знань та розвиток у них прикладних практичних навичок із застосування методів ризикології, економіко-математичних моделей та інформаційно-комунікаційних технологій для оцінювання ступеня економічного ризику, системного пошуку та наукового обґрунтування економічної доцільності й кількісного оцінювання ефективності

прийнятих управлінських рішень щодо його зниження та/або нівелювання в умовах інформаційної невизначеності на підґрунті результатів сценарного аналізу та врахуванням можливих соціально-економічних наслідків.

Інтерактивний формат блоку курсу з практичної підготовки **спонукатиме до розвитку** у студентів абстрактного й критичного мислення під час вербального опису економічних процесів і об'єктів, практичних навичок аргументованого відстоювання власної точки зору під час обґрунтування управлінських рішень, які приймаються в умовах невизначеності та пов'язаним з нею ризиком, а також навичок ефективної усної й письмової комунікації під час логічного структурування, оформлення й прилюдного захисту аналітичних звітів з ситуаційних кейсів та лабораторного практикуму дисципліни. Використання стандартних офісних програмних засобів (Excel, Word, Power Point) під час виконання практичних завдань розвине як загальні, так і професійні цифрові компетенції студентів.

Дисципліна розрахована на один семестр (другий семестр четвертого курсу бакалаврату), структурована за темами, які згруповані за трьома змістовими модулями. **Набуті студентами знання** та навички з дисципліни «Економічний ризик та його оцінка» будуть необхідні їм при підготовці до атестаційного екзамену, а також у подальшій професійній діяльності при виконанні творчих індивідуальних завдань, підготовці аналітичних звітів і написанні кваліфікаційних робіт.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У разі успішного завершення курсу студент **зможе:**

- назвати найбільш розповсюджені термінологію, класифікацію і методи управління економічним (підприємницьким) ризиком;
- ідентифікувати види ризиків, встановлювати причини їх виникнення, кількісно оцінювати їх і розробляти програму ефективного управління ними (зниження, диференціація, страхування тощо);
- планувати ефективний розподіл інвестиційних ресурсів між альтернативними проектами в умовах невизначеності та ризику з урахуванням ставлення до ризику особи, яка приймає рішення;
- обирати оптимальні (раціональну, прийнятну, ефективну) стратегію і тактику розвитку підприємства (організації, установи, фірми) серед альтернативних сценаріїв з урахуванням їх ризикованості на основі результатів поглибленого сценарного та ситуаційного аналізу;
- провести статистичну обробку біржових даних про цінні папери, на підґрунті чого кількісно оцінити ступінь ризикованості розміщення фінансових інвестицій у цінні папери;
- застосувати принципи портфельної теорії до диверсифікації інвестиційних ризиків на фондових / фінансових ринках з метою формування оптимальних («консервативних», «спекулятивних», «помірно агресивних», «агресивних» тощо) портфелів фінансових активів;
- застосовувати аналітичний інструментарій на стику економіки, менеджменту, моделювання та ІТ і відповідні прикладні інформаційні та комунікаційні системи й технології для кількісного обґрунтування ефективних управлінських рішень в умовах дестабілізуючого впливу внутрішніх і зовнішніх чинників;
- надавати економічним агентам з керівного складу (керівникам служб, підрозділів, топ-менеджменту підприємств, установ, організацій, фірм) обґрунтовані рекомендації та пропозиції (аналітичні звіти) щодо вирішення реальних та/або потенційних проблемних ситуацій (у межах їхніх посадових функцій та управлінської компетенції), які розроблено на базі результатів кількісного аналізу ризикованості управлінських рішень.

ОСНОВНІ НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

1. Опорний конспект лекцій для самостійної роботи студентів та підготовки до виконання контрольних заходів.
2. Навчально-методичний посібник: для самостійного опрацювання лекційного матеріалу дисципліни.
3. Матеріали лекцій (презентації) дисципліни.
4. Тестові завдання до лекційного матеріалу дисципліни.
5. Практикум з дисципліни.

Розміщено на платформі Moodle Системі електронного забезпечення навчання ЗНУ:
<https://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=10830>

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ

Поточні контрольні заходи

Обов'язкові види роботи:

Для змістових модулів №1-3 передбачено два види контрольних заходів, які діагностують:

- рівень засвоєння теоретичних знань у формі **тестування**;
- рівень сформованості практичних вмінь і навичок у формі **двох ситуаційних кейсів та лабораторної роботи**.

За кожний вид поточного контролю студент отримує бальні оцінки, які підсумовуються в межах змістового модулю і виступатимуть надалі складовою загальної бальної оцінки за всі змістові модулі дисципліни. Одержання студентом мінімальної бальної оцінки за кожний з трьох змістових модулів є обов'язковою умовою його допуску до складання заліку з дисципліни. Кількість балів за кожний підсумковий контроль у межах окремих змістових модулів представлено у розгорнутому вигляді нижче у **таблиці**. Сума балів за три зараховані студентом змістових модуля складає: **мінімум - 40 балів, максимум - 60 балів**.

Тестування проводиться на початку першого лекційного або практичного (лабораторного) заняття після завершення вивчення теоретичного матеріалу з відповідного змістового модуля №1-3 (терміни проведення зазначено нижче у таблиці у розділі «Тестові випробування»). Тест вважається пройденим успішно і зараховується студентові, якщо він вірно відповідає не менше ніж на 30% тестових завдань. Кожний пройдений тест оцінюється в **3-5 балів** залежно від успішності студента (% правильних відповідей), **а разом - максимум 15 балів**.

Практикум складається із двох ситуаційних завдань (кейсів) та лабораторної роботи. Студенти виконують індивідуальні завдання в межах кожного ситуаційного кейсу та лабораторної роботи, тематику і зміст яких узгоджено з темами лекцій, у відповідні аудиторні часи (робота у комп'ютерному класі) та за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу (робота вдома та/або в комп'ютерному класі у вільний час за індивідуальним розкладом). Кожний студент узгоджує номер власного варіанту індивідуального завдання практикуму з викладачем. Лабораторні роботи та звіт із ситуаційних кейсів оформлюються у паперовому вигляді з додатком електронної версії їх виконання у таблицях Excel, надсилаються на перевірку викладачеві до встановленого планом терміну та захищаються студентом під час відведених аудиторних занять або на консультації з дисципліни. Виконані завдання ситуаційних кейсів і лабораторної роботи комплексно оцінюються викладачем, враховуючи такі критерії: правильність одержаних відповідей; застосування раціонального методу розв'язування задач; логічна єдність рішення; повнота відповіді; наявність висновків та ілюстративних прикладів тощо. За результатами виконання і захисту лабораторної роботи й оцінювання участі студента під час виконання ситуаційних кейсів він одержує **від 9 до 15 балів, а разом - максимум 45 балів**.

Контрольний захід		Термін виконання	Максимальна бальна оцінка за ЗМ
Поточний контроль (max 60%)			
Змістовий модуль 1	Теоретичне опитування 1	Тиждень 5	5
	Ситуаційний кейс 1		15
Змістовий модуль 2	Тестове випробування 2	Тиждень 11	5
	Ситуаційний кейс 1		15
Змістовий модуль 3	Тестове випробування 3	Тиждень 16	5
	Лабораторна робота 1		15
Підсумковий контроль (max 40%)			
Підсумкове теоретичне завдання №1		іспит	15
Підсумкове практичне завдання №2		іспит	25
Разом:			100 балів

Види робіт, за які передбачено додаткові бали (бали виставляються викладачем по закінченню аудиторного циклу викладання):

- **Оформлення в конспекті лекцій** теоретичного матеріалу, винесеного на самостійне вивчення, у встановлені терміни, а також систематичне та охайне ведення конспекту лекцій - **до 10 балів** за всі завдання (теми);
- **Активна участь студентів** у розв'язуванні завдань та обговоренні теоретичного матеріалу під час лабораторних та лекційних занять (експрес-опитування на лекції, захист лабораторної роботи на першому тижні після видачі завдання, участь у обговоренні лекційного матеріалу та проблемних кейсів, аргументовані есе на запропоновану тематику тощо) - **до 10 балів** за всі «активності»;
- **Позааудиторна навчальна активність** як один з видів врахування програмних результатів вивчення цієї дисципліни студентом у формі самоосвіти (неформальна або інформальна) та підтвердження їх відповідним документом (диплом, сертифікат, свідоцтво тощо). Якщо програмні результати, отримані під час вивчення конкретного змістового модуля, зі знаннями й уміннями, одержаними під час позанавчальної самоосвіти (онлайн-курси, розміщені на відкритих навчальних платформах, воркшопи, вебінари, майстер-класи, тренінги тощо) відповідають вимогам робочої програми навчальної дисципліни, то студент звільняється від виконання поточних контролів з цього змістового модуля, а результати зараховуються йому «автоматом» з максимальною бальною оцінкою відповідно до критеріїв оцінювання. У випадку, коли програмні результати частково відповідають вимогам (неповні, схожі, але зі спорідненої галузі знань тощо), викладач має право або звільнити студента від складання окремих поточних контролів у межах цього змістового модуля, або при їх складанні оцінити за максимальним балом.

Підсумкові контрольні заходи:

До підсумкового семестрового контролю допускаються студенти, які на дату консультації перед цим контролем склали всі змістові модулі. Інакше, студент ліквідує існуючу поточну заборгованість на консультаціях і може бути допущений до підсумкового контролю за складеним графіком, узгодженим з екзаменатором та деканатом ІННІ ЗНУ.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку: студент письмово готує відповіді на завдання білету та усно висвітлює свої відповіді екзаменатору. Максимальна кількість балів за підсумковий контроль - **40 балів**.

Загальна бальна оцінка за дисципліну складається як сума бальних оцінок за всі змістові модулі та за підсумковий контроль і не може перевищувати **100 балів**. Бальна оцінка переводиться у **національну шкалу та шкалу ECTS**:

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою
A	90 – 100 (відмінно)	зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. *Ризикологія в економіці та підприємстві* : монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с.
2. Івченко І.Ю. *Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій* : навч. посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2007. 344 с.
3. Донець Л.І. *Економічні ризики та методи їх вимірювання* : навч. посібник. Київ : «Центр навчальної літератури», 2006. 312 с.
4. Калініченко З.Д. *Ризик-менеджмент: навчальний посібник для здобувачів спец. 051 «Економіка» та 073 «Менеджмент»*. Дніпро: ДДУВС, 2021. 224 с.

РЕГУЛЯЦІЯ І ПОЛІТИКИ КУРСУ

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер викладання дисципліни «Економічний ризик та його оцінка» передбачає обов'язкове відвідування занять, на яких відпрацьовуються завдання з практикуму. Студенти, які з поважних причин були відсутні на цих заняттях згідно встановленому графіку (за розкладом), обов'язково виконують ці завдання (контрольні роботи), які розміщені на платформі Moodle СЕЗН ЗНУ.

Політика академічної доброчесності. Кожний студент зобов'язаний дотримуватися принципів академічної доброчесності. Письмові завдання з використанням часткових або повнотекстових запозичень з інших робіт без зазначення авторства – це плагіат. До студентів, у роботах (контрольні роботи, письмові самостійні завдання тощо) яких буде виявлено списування, плагіат чи інші прояви недоброчесної поведінки, можуть бути застосовані різні дисциплінарні заходи (див. Кодекс академічної доброчесності ЗНУ).

Використання комп'ютерів/телефонів на занятті. Будь ласка, вимкніть на беззвучний режим свої мобільні телефони та не користуйтеся ними під час занять. Мобільні телефони відволікають викладача та ваших колег. Під час занять заборонено надсилання текстових повідомлень, прослуховування музики, перевірка електронної пошти, соціальних мереж тощо. Електронні пристрої можна використовувати лише за умови виробничої необхідності в них (за погодженням з викладачем). Під час виконання заходів контролю (модульних тестів, іспиту) використання гаджетів заборонено. У разі порушення цієї заборони роботу буде анульовано.

Комунікація. Базовою платформою для комунікації викладача зі студентами є Moodle СЕЗН ЗНУ. Важливі повідомлення загального характеру регулярно розміщуються викладачем на форумі курсу. Окрім цього, робочі оголошення можуть надсилатися через старосту, на електронну пошту та розміщуватимуться в Moodle. Електронна пошта має бути підписана справжнім ім'ям і прізвищем. Очікується, що студенти перевірятимуть свою електронну пошту і сторінку дисципліни в Moodle та реагуватимуть своєчасно. Будь ласка, перевіряйте повідомлення вчасно. Для персональних запитів використовується сервіс приватних повідомлень - надсилайте свій запит (у листі обов'язково вкажіть ваше прізвище та ім'я, курс та шифр академічної групи) на електронну адресу glushevsky@ukr.net. Відповіді на «штатні» запити студентів подаються викладачем впродовж трьох робочих днів. У разі, якщо ваше питання потребує термінового розгляду, позначте у «Темі» електронного листа «Важливо».

ДОДАТОК ДО СИЛАБУСУ ЗНУ – 2023-2024

Графік освітнього процесу ЗНУ (http://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/1635.ukr.html)

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ. Студенти і викладачі Запорізького національного університету несуть персональну відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності, затверджених **Кодексом академічної доброчесності ЗНУ**: <https://tinyurl.com/ya6yk4ad>. Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти (додається в обов'язковому порядку до письмових кваліфікаційних робіт, виконаних здобувачем, та засвідчується особистим підписом): <https://tinyurl.com/y6wzzlu3>.

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ. Перевірка набутих студентами знань, навичок та вмінь (атестації, заліки, іспити та інші форми контролю) є невід'ємною складовою системи забезпечення якості освіти і проводиться відповідно до *Положення про організацію та методик проведення поточного та підсумкового семестрового контролю навчання студентів ЗНУ*: <https://tinyurl.com/y9tve4lk>.

ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН, ВІДРАХУВАННЯ. Наявність академічної заборгованості до 6 навчальних дисциплін (в тому числі проходження практики чи виконання курсової роботи) за результатами однієї екзаменаційної сесії є підставою для надання студенту права на повторне вивчення зазначених навчальних дисциплін. Порядок повторного вивчення визначається *Положенням про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін та повторного навчання у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/y9pkmmp5>. Підстави та процедури відрахування студентів, у тому числі за невиконання навчального плану, регламентуються *Положенням про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/ycds57la>.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА. Порядок зарахування результатів навчання, підтверджених сертифікатами, свідоцтвами, іншими документами, здобутими поза основним місцем навчання, регулюється *Положенням про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті*: <https://tinyurl.com/y8gbt4xs>.

ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, регламентуються *Положенням про порядок і процедури вирішення конфліктних ситуацій у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/ycyfws9v>. Конфліктні ситуації, що виникають у сфері стипендіального забезпечення здобувачів вищої освіти, вирішуються стипендіальними комісіями факультетів, коледжів та університету в межах їх повноважень, відповідно до: *Положення про порядок призначення і виплати академічних стипендій у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/yd6bq6p9>; *Положення про призначення та виплату соціальних стипендій у ЗНУ*: <https://tinyurl.com/y9r5dpwh>.

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ. Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції (Воронков В. В., 1 корп., 29 каб., тел. +38 (061) 289-14-18).

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА. Телефон довіри практичного психолога (061)228-15-84 (щоденно з 9 до 21).

РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ. Центральні входи усіх навчальних корпусів ЗНУ обладнані пандусами для забезпечення доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Допомога для здійснення входу у разі потреби надається черговими охоронцями навчальних корпусів. Якщо вам потрібна спеціалізована допомога, будь-ласка, зателефонуйте (061) 228-75-11 (начальник охорони). Порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення у ЗНУ: <https://tinyurl.com/ydhcsagx>.

РЕСУРСИ ДЛЯ НАВЧАННЯ. Наукова бібліотека: <http://library.znu.edu.ua>. Графік роботи абонементів: понеділок – п'ятниця з 08.00 до 17.00; субота з 09.00 до 15.00.

ЕЛЕКТРОННЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАННЯ (MOODLE): [HTTPS://MOODLE.ZNU.EDU.UA](https://MOODLE.ZNU.EDU.UA)

Якщо забули пароль/логін, направте листа з темою «Забув пароль/логін» за адресами:

- для студентів ЗНУ - moodle.znu@gmail.com, Савченко Тетяна Володимирівна
- для студентів Інженерного інституту ЗНУ - alexvasik54@gmail.com, Василенко Олексій Володимирович

У листі вкажіть: прізвище, ім'я, по-батькові українською мовою; шифр групи; електронну адресу. Якщо ви вказували електронну адресу в профілі системи Moodle ЗНУ, то використовуйте посилання для відновлення паролю <https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=133015>.

Центр інтенсивного вивчення іноземних мов: <http://sites.znu.edu.ua/child-advance/>

Центр німецької мови, партнер Гете-інституту: <https://www.znu.edu.ua/ukr/edu/ocznu/nim>

Школа Конфуція (вивчення китайської мови): <http://sites.znu.edu.ua/confucius>.